

СОБОРНІСТЬ ДЕРЖАВИ – БЕЗЦІННИЙ СКАРБ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Ігор ЦЕПЕНДА

Державний вищий навчальний заклад

*“Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,
вул. Шевченка, 57, 76018, Івано-Франківськ, Україна*

Сьогодні ми зібралися у столиці соборної, незалежної України, в стінах славетного Шевченкового університету, аби урочисто відзначити 100-річний ювілей Акту Злуки Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки в єдину державу. Проголошення 22 січня 1919 р. у Києві на Софіївському майдані об'єднання двох українських держав у єдиний національно-державний організм стало вікопомною подією нашої вітчизняної історії, кульмінацією визвольних й державницьких змагань українського народу. Соборницькі прагнення продемонстрували не лише галичани і наддніпрянці, а весь український загал, свідченням чого стали відповідні рішення Гуцульської та Лемківської республік, всенародні віча угорських та буковинських українців.

Об'єднавчий процес воєнно-революційної доби 1918–1919 рр., який мав складний і надзвичайно драматичний характер, увійшов в українську національну свідомість як відправна точка соборності українських земель у модерний період історії. Адже саме в ті буремні роки ідеал української соборної держави вперше за кілька століть із заповітних мрій і сподівань провідників українського народу, з програмних вимог українських політичних партій став реально втілюватись у життя.

Теперішнє широке відзначення на державному рівні ювілею Акта Злуки засвідчує не тільки високий рівень національної консолідації й згуртованості громадян України та їхнє незламне і незгасиме почуття соборності українських земель. Воно стало водночас даниною визнання нашими сучасниками державної мудрості багатьох українських діячів, які у складні часи Української революції усвідомили необхідність та нагальну потребу у прийнятті такого історичного рішення.

Нам, представникам галицького краю, які прибули нині до Києва з Івано-Франківська, що у ті буремні роки як Станиславів був столицею ЗУНР, хочеться виокремити соборницькі зусилля провідників Західно-Української Народної Республіки і всього західноукраїнського суспільства. Територіальне об'єднання українських земель в єдиний національно-державний організм стало визначальним завданням усіх політичних сил Галичини, важливим напрямом державної політики провладу ЗУНР. Тож проголошення Акта Злуки позитивно сприйняли і чільні політичні діячі, і військовики Української Галицької Армії, і пересічні громадяни, які вважали такий крок історично важливим та необхідним. Свідченням цього була спільна з Армією УНР участь галицьких вояків у боротьбі за відновлення влади Української Народної Республіки проти більшовиків на Наддніпрянщині. У силу різних несприятливих подій і обставин єдність тодішніх українських держав не була збережена, однак у народній, національній пам'яті цей Акт ніколи не піддавався сумніву.

Нині, в умовах складних внутрішніх і зовнішніх викликів, коли Українська держава захищає свою незалежність, соборність і суверенітет на Сході України у гібридній війні з Російською Федерацією, нам слід винести уроки з помилок і прорахунків українських державно-політичних еліт Галичини і Наддніпрянщини, які не зуміли реально зреалізувати Злуку та утримати тоді соборність України. На заваді цього стали надзвичайно складне міжнародне і військово-політичне становище, незавершеність і недосконалість політико-правових засад і умов об'єднання, що були очевидними для сучасників; різні ідеологічні та зовнішньополітичні орієнтації лідерів обидвох частин України, розбіжності в ідейних поглядах партійно-політичного керівництва УНР та ЗУНР, неготовність до плідної та конструктивної співпраці, егоїстичні тенденції до самостійного володарювання, що породило додаткові чинники нестабільності національної держави. Однак тактичні та стратегічні прорахунки окремих політичних та вій-

ськових діячів не змогли звести нанівець юридичних і фактичних наслідків Акта Злуки. Головне його досягнення – закріплення у свідомості широких мас українського населення по обидва боки Збруча ідеї національної єдності. Ця ідея разом із жертвним самостійницьким чином мільйонів українців стала головним лейтмотивом українського визвольного руху у ХХ столітті. Лідерам УНР і ЗУНР таки вистачило мудрості, відваги і політичної зрілості вчинити історичний Акт Злуки, що був рівнозначний національному подвигу. У наш час ідеологією соборності може і повинно бути забезпечено досягнення духовної консолідації народу, єднання всіх громадян країни з метою захисту територіальної цілісності й подальшої розбудови незалежної, демократичної Української держави, подолання кризових явищ в економіці, покращення життєвого рівня народу, зміцнення міжнародних позицій України в сучасному бурхливому нестабільному світі.

Урочисте відзначення 100-річного ювілею Акта Злуки дає прекрасну нагоду поміркувати над перспективами подальших наукових студій у цій царині історичної науки. Адже нині існують усі можливості для об'єктивного і неупередженого дослідження гносеології, генеалогії, діалектики розвитку української соборницької ідеї, довготривалої і суперечливої історії боротьби за її втілення в життя. Перед дослідниками історії української соборності постають важливі завдання, зумовлені потребою пошуків і введенням до наукового обігу нових, насамперед, німецькомовних джерел з архівосховищ Німеччини й Австрії. Є нагальна потреба у концептуальному осмисленні проблем української соборності в широкому загальноєвропейському історичному контексті. Потребують історіософського осмислення й особливості перебігу державотворчих процесів у різних регіонах України. Зберігає свою актуальність дослідження взаємин галицької та наддніпрянської політичних і державних еліт. У цьому зв'язку необхідно дати виважену історичну оцінку Акта Злуки та самому факту об'єднання двох українських держав, а також чітку і принципову відповідь на далекі від належного політико-правового обґрунтування заяви окремих дослідників щодо денонсації цього документа і самого державного союзу. Важливим з наукової і суспільної точок зору є вивчення і зіставлення двох історичних феноменів – досвіду розв'язання проблем соборності у 1919 і 1939 роках, ювілеї яких припадають на нинішній 2019 рік. У сучасній українській історіографії відчувається брак узагальнюючої, панорамної праці, в якій був би відтворений весь цілісний історичний шлях реалізації соборницьких планів українства і яка б містила науково вивірені висновки, рекомендації й орієнтири для українського загалу, що переживає сьогодні надзвичайно відповідальний, справді доленосний етап свого розвитку.

Мені приємно повідомити, що в нашому колективі чимало зроблено для вивчення феномену ЗУНР й української соборності. На факультеті історії, політології і міжнародних відносин багато років реалізується науково-методологічний і видавничий проект “Західно-Українська Народна Республіка: революція, державність, соборність», у рамках якого були надруковані перша в українській історичній науці капітальна академічна колективна монографія “Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія” (Івано-Франківськ, 2001), що до сьогодні залишається найвагомішим науковим дослідженням ЗУНР; науково-популярна праця співтовариства авторів “Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Ілюстрована історія” (Івано-Франківськ, 2008), опублікований у 5 томах (8 книгах) фундаментальний джерельний комплекс “Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Документи і матеріали” (Івано-Франківськ, 2001–2013). У 1993–2018 рр. проведено шість всеукраїнських і міжнародних наукових конференцій, проблематика яких висвітлює різноманітні аспекти героїчної боротьби українців за відновлення і збереження національної державності на західноукраїнських землях у 1918–1923 рр., реалізацію ідеї української соборності. Ми пишаємось і виходом у світ першого тому фундаментального тритомного видання “Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Енциклопедія” (Івано-Франківськ, 2018), презентація якого відбудеться під час засідань цієї урочистої Академії. Важливо відзначити, що ці дослідницькі проекти виконувалися у тісній співпраці з науковцями Інститутів історії України, політичних і етнопольових досліджень імені І. Ф. Кураса, українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівського національного універ-

ситету імені Івана Франка та інших академічних наукових установ та закладів вищої освіти України, за що ми висловлюємо щиру подяку.

Сподіваємося, що нинішня урочиста Академія стане помітною подією в суспільно-політичному, культурному й освітньо-науковому житті нашої країни і надасть потужний імпульс для активізації фахових досліджень проблем національного державотворення і української соборності.